

**MAKTABGACHA TA‘LIMDA BOLALARNI XORIJIY TILLARNI O‘RGATISHDA INNOVATSION
USULLARDAN FOYDALANISH****Madaminova Shohsanam Odiljon qizi,**

Qo‘qon universiteti Ta‘lim kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ilk yoshidanoq xorijiy tillarni o‘zlashtirishlari bolalarga kelajakda o‘sha tilni samarali egallashlariga yordam beradi. Maqolada MTT tashkilotlarida bolalarga ingliz tilini o‘rgatishning innovatsion usullari haqida fikrlar bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta‘lim, bola, chet tili, ilk yosh, muloqot.

Manbalardan ma‘lumki, kishilik jamiyatida insoniyat bir qator tillarni bilishga intilganlar va unga ehtiyoj sezganlar. XX asr tilshunosligining mashhur namoyandalaridan biri Yevgenit Dmitriyevich Polivanov 46 tilni mukammal bilgan, o‘zbek tili va shevalarini o‘rganib tahlil qilgan holda do‘ppi-chopon kiyib, "Men o‘zbekman, familiyam Polvonov" deb o‘zbeklar orasida o‘zbekday yurgan olim sanaladi. Yoki Jor Smit BMT sobiq bosh tarjimoni 10 dan ziyod tillarda erkin muloqot qila olgan. U har yili bir mamlakatning tilini o‘rganishga harakat qilgan. K.D. Ushinskiyning ta‘kidlashicha, chet tilida so‘zlashishni yosh bola kattalarga o‘xshab yillar davomida emas, balki bir necha oylarda yaxshiroq o‘rganib oladi. Bu borada ko‘plab fikr, mulohazalar mavjud bo‘lib, bolalarga ilk yoshidan ikkinchi tilni o‘rgatish mumkinmi? kabi ko‘plab savollar tug‘iladi.

Albatta bolalarga ilk yoshidanoq ikkinchi tilni o‘rgatish juda yaxshi samara beradi. Bolaning miyasi cheklanmagan miqdorda ma‘lumot qabul qila oladi deyilgan "Uchdan keyin kech" kitobida. Inson miyasi hayotning boshidanoq ikki yoki undan ortiq tillarni o‘rganishga qodir. Mario singari odamlar hayotning dastlabki bir necha yillarida muntazam ravishda ikki tilga duch kelganda, miyaning bir xil tilga xos sohalari (odatda chap yarim sharda to‘plangan) ikkala tilga ham tegishli bo‘lib ko‘rinadi. Odamlar ikkinchi tilni bolaligida yoki erta yoshida o‘rganganlarida, ular ikkala yarim sharning ham ko‘proq nerv tuzilmalarini jalb qilishlari kerak bo‘ladi.

Maktabgacha ta‘limda bolalarga ikkinchi tilni o‘rgatishning asosiy muammosi bolalarning yoshi bo‘lib, ta‘lim jarayonida bunga aloida e‘tibor qaratish lozim. Maktabgacha yoshdagi bolalarni chet tiliga o‘rgatishning asosiy maqsadlari:

- bolalarda chet tilida boshlang‘ich muloqot qobiliyatlarini shakllantirish;
- o‘z maqsadlariga erishish, hayotiy aloqa sharoitida fikr va hissiyotlarini ifoda etish uchun chet tilidan foydalanish qobiliyati;
- chet tillarini o‘rganishda ijobiy munosabat yaratish ;
- boshqa mamlakatlar hayoti va madaniyatiga qiziqishni uyg‘otish;

Bolalarni o‘qitish - bu maktab o‘quvchilari va kattalarga qaraganda mutlaqo boshqacha uslubiy yondashuvni talab qiladigan juda qiyin masala. Misol qilib aytganda, agarda oddiy kundalik sharoitimizda ko‘chada, o‘qishda yoki uyda chet tilida muloqot qilsak, bola uchun yaxshi najita beradi deb o‘ylaymiz, ammo bu ko‘proq katta yoshdagi bolalar uchun ancha samarali. Chunki ko‘p holatlarda bola bunday vaziyatda bu tilni o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi so‘nshi mumkin.

Maktabgacha yoshda, ingliz tilini o‘qitishda, bolalar asta-sekin kommunikativ kompetensiya asoslarini rivojlantiradilar, bu ingliz tilini o‘rganishning dastlabki bosqichida quyidagi jihatlarni o‘z ichiga oladi.

- fonetik nuqtai nazardan to‘g‘ri takrorlash qobiliyati inglizcha so‘zlar o‘qituvchi orqasidan, ya‘ni eshitish diqqatini, fonetik eshitish va to‘g‘ri talaffuzni bosqichma-bosqich shakllantirish;

- inglizcha so‘z boyligini o‘zlashtirish, birlashtirish va faollashtirish;

- ma‘lum miqdordagi sodda grammatik tuzilmalarni o‘zlashtirish, izchil bayon tuzish.

Metodikani qo‘llashda bolalarni yosh bosqichlari va xususiyatlariga, individual va psixologiyasiga qarab qo‘llay olishimiz talab etiladi. ¹

Ilk yoshli bolalarga muloqot motivatsiya va yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak. Bolada chet tiliga nisbatan ijobiy psixologik munosabatni yaratish kerak va bunday ijobiy motivatsiyani yaratish usuli o‘ynashdir.

Bog‘cha yoshidagi bolalarga ilk yoshidanoq til qobiliyatining rivojlanishi asosan doimiy taqlid orqali shakllantiriladi va ko‘pgina ro‘llar ko‘pincha multfilmlarda taqlid orqali paydo bo‘ladi, Shuning uchun, multfilmni tomosha qilayotganda, bolalarning harakatlardagi o‘zgarishlarni ko‘rishimiz mumkin. Shu sababli, multfilmni samarali ta‘lim vositasi sifatida qo‘llashimiz mumkin, bu esa bolalarning ta‘lim samaradorligini oshirishga yordam beradi. Hozirgi kunda ba‘zi ota-onalar bolalarning multfilmga bo‘lgan qiziqishidan juda tashvishga tushishadi, ammo aslida, yosh bolalarning rivojlanishidagi ularning fantaziya dunyoqarashini shakllanishining asosiy omili bo‘lib xizmat qiladi. Shuning uchun, o‘qitishda biz Amerika Qo‘shma Shtatlarining masofadan boshqarish usuli, ya‘ni multfilmlarni bolalarning til taraqqiyotiga ta‘sir ko‘rsatish usuliga aylantirishimiz mumkin. Barchamiz bilamizki, bu bosqichda yosh bolalar o‘zlarining fikrlash qobiliyatlari va tilni qo‘llash qobiliyatini haqiqiy hayot tajribasidan o‘rganib boradilar, ayniqsa, bu bosqichdagi yosh bolalar uchun multfilmlar bilan muloqot qilish, masofadagi masovaviy hissiy jihatini kengaytirib, bolalarning til bilimi darajasini oshirish uchun xizmat qiladi.

Bolalar til o‘rganish mobaynida multfilmdagi gaplarni tushunmasa-da, multfilm qahramonlarining harakatlari orqali ular ishlatayotgan so‘zlarni tushunishga intiladi. Bu esa bolalar uchun qiziq va til o‘rganishlari uchun samarali yo‘ldir. Rol ijro etish (role play) o‘qituvchi biror ma‘lumotni, masalan, hayvon yoki qushlarning nomlarini o‘rgatayotgan paytda rol orqali ijro etishi yoki bolalarga ijro ettirishi lozim. Misol uchun: bir o‘quvchi itning vovillashi, mushukning miyovlashini ko‘rsatib bersa, boshqa bir o‘quvchi bu tovushlar qaysi hayvonga tegishli ekanligini bilib, uning inglizcha nomini aytishi zarur.

Bolalarga ingliz tilini mazmunli va qiziqarli o‘rgatish uchun quyidagi usullardan foydalanish mumkin: - qo‘shiq va she‘rlar orqali tushuntirish yoki esda qolishi qiyin bo‘lgan, ma‘noga ega bo‘lmagan harf yoki birikmalarni kuyga solib o‘rgatish. Bunga misol qilib, bolalarning ingliz tili alifbosini qo‘shiq qilib o‘rganishlari shunchaki yodlashdan ko‘ra samarali ekanligini ko‘rsatish mumkin aqliy va jismoniy harakatlar bilan bog‘liq bo‘lgan o‘yinlar. ²

¹ file:///C:/Users/%D0%B7/Downloads/7315-Article%20Text-19643-1-10-20230228%20(3).pdf

² [7301-Article Text-17641-1-10-20221209.pdf](#)

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ikkinchi til mashg‘ulotlari o‘tkazayotgan paytda mashg‘ulot xonasini mavzuga mos tarzda jihozlangan, bolalar mavzuga kirishlari oson bo‘ladi va o‘tilgan mashg‘ulotlar bolalar xotirasida mustahkamlanadi.

Xulosa qilib aytganda, hozirgi kunning talabi sifatida bolalarni ilk yoshidanoq ikkinchi tilga o‘rgatish ko‘nikmalarini hosil qilib borsak, bolalar uchun ancha samaraliroq bo‘ladi. Ular kelajakda ikkinchi tilni o‘rganishlari osonroq bo‘ladi. Bolalarga til o‘rgatayotgan til o‘qituvchisi, avvalo, bolalar o‘qitish metodikasini bilishlari talab etiladi. Yuqorida ta’kidlaganimizdek bolalarga til o‘rgatish boshqacha yondashuv talab qiladi. Bolalarning nutqidan chiqayotgan talaffuzlari to‘liq ingliz tilida chiqishi talab etiladi. Yuqoridagi barcha fikrlar bolalarni kelajakda barkamol avlod sifatida voyaga yetkazish uchun poydevor bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. David A. J, Eggen, P Kauchak. O‘qitish usullari. Talabalarning bilim olishini targ‘ib qilish [M] 2002.
2. Jalolov J.J. Chet til o‘qitish metodikasi.-T.:O‘qituvchi,2016 y.
3. Yo‘ldosheva D.A. Kichik yoshdagi bolalarga ingliz tilini o‘rgatishning innovatsion usullari. 2022.
4. Parpiyev Odil Olimovich. (2023). MAKTABGA TAYYORLASHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 876–881. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.748>
5. Parpiyev Odiljon Olimovich. (2023). RIVOJLANISH VOSITASI SIFATIDA TRIZ TEXNOLOGIYASINING XUSUSIYATLARI . ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 24(1), 17–20. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/7877>
6. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O‘ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12. <https://nuzjournals.uz/index.php/yoiit/article/view/79>
7. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O‘QISH SAVODXONLIGINI O‘RGANISH (PIRLS). Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 14-17.
8. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 18-21.
- 9.